Софроний Врачански(автор)

- Книги
- Произведения
- Биография

Биография

По-долу е показана статията за Софроний Врачански от свободната енциклопедия Уикипедия, която може да се допълва и подобрява от своите читатели. Текстовото ѝ съдържание се разпространява при условията на лиценза „Криейтив Комънс Признание — Споделяне на споделеното 3.0“.

[±]

Софроний Врачански

български духовник и писател

Портрет от 1812 г. Неизвестен, вероятно влашки автор, Градска художествена галерия Пловдив

Роден	11 март 1739 г. Котел, Османска империя
Починал	23 септември 1813 г. (74 г.) Букурещ, Княжество Влахия

Религия	православие

Литература

Период	Ранно българско възраждане

Известни творби	„Кириакодромион, сиреч Неделник“ „Житие и страдания грешнаго Софрония“
Повлиян	Паисий Хилендарски
Повлиял	Димитър Попски
Канонизация	
Почитан в	Православната църква
Канонизация	31 декември 1964, България от Българската православна църква
Главно светилище	Църква „Възнесение Господне“, Враца
Празник	11 март
Покровителство	Враца

Софроний Врачански в Общомедия

Софроний Врачански, роден като **Стойко Владиславов**, е български духовник, врачански епископ, народен будител и пръв последовател на делото на Паисий Хилендарски. В началото на XIX век той е приеман от руското и румънското правителство за основен представител на българската общност.[1] Автор е на сборника „Неделник“ – първата печатна книга на новобългарски език. Канонизиран е за светец от Българската православна църква през 1964 година.[2]

Биография

В България

Софроний Врачански е роден със светското име Стойко Владиславов през 1739 година в Котел в семейството на заможен търговец на добитък. Учи в килийно училище в родния си град по старобългарски и гръцки черковни книги. Работи като абаджия, но се забелязва стремежът му към духовни занимания. През 1762 година е ръкоположен за свещеник, работи и като учител и книжовник в родния си град. Голямо влияние върху дейността му оказва срещата му с Паисий Хилендарски през 1765 година в Котел. Отец Паисий му показва *„История славянобългарска“*, от която той прави препис, известен днес като Първи Софрониев препис. Самият Стойко Владиславов пътува до Света гора през 1770 – 1775 година.

През 80-те години синът му Иван (или Цонко), който се занимава с мащабна търговия с добитък, задлъжнява към местния епископ, предизвиквайки конфликт между него и Стойко Владиславов. Позовавайки се на контактите на поп Стойко със знахарки, владиката на два пъти му налага тригодишни забрани за служене. След това е обвинен от местните власти в незаконна продажба на добитък, който е държавна собственост, арестуван е и е измъчван, но е освободен, след като плаща 1500 гроша.[3]

През 1792 година напуска Котел, служи в енорията в Карнобат – в с. Карабунар (днес гр. Средец) от 1792 до 1793 г. Пътува до Цариград, Света гора, Анхиало, Арбанаси и през 1794 година става монах в Къпиновския манастир, а на 17 септември същата година е ръкоположен за епископ на Враца под името *Софроний*. Там развива обществена дейност и по някои сведения става инициатор за изпращане на политическа делегация в Москва от името на врачанските граждани. Поддържа връзки с гръцките фанариотски среди, посещава и манастира „Седемте престола“ в Стара планина, който е във Врачанска епархия. След случилите се през 1797 година размирици във Враца с участието на войските на видинския паша Осман Пазвантоглу напуска града и пътува из Северозападна България. За три години се задържа във Видин, където по това време управлява като полунезависим владетел Пазвантоглу. Този период е важен за изясняване на целите му като писател.

Във Влашко

През 1803 година Софроний Врачански заминава за Букурещ, където служи като висше духовно лице. От епископската длъжност е освободен по негово настояване, но продължава да се подписва като Софроний Врачански. От 1806 до 1812 година е един от най-видните представители на българския народ в отношенията с руското командване след проведената в този период Руско-турска война. На 10 януари 1808 година изпраща от Букурещ пълномощно на българския представител в Петербург Иван Замбин, заминал на дипломатическа мисия там заедно с Атанас Николаев през октомври 1804 г. от страна на българската емиграция във Влашко. Това е първият опит да се привлече вниманието на руското правителство към българския политически въпрос. Софроний Врачански се среща и разговаря с руските военачалници Багратион, Каменски, Кутузов.[4] Така се стига до юни 1811 г., когато е учредена Българската земска войска – първата българска самостойна бойна единица от 400 години насам. Софроний освещава бойното знаме и благославя воините доброволци.

През последните си години се оттегля в манастир край Букурещ.

Корица на „Неделника“

Най-добрите свои творби Софроний Врачански пише в букурещкия си период. *„Кириакодромион, сиреч Неделник“* е сборник от поучения и слова за всички неделни и празнични дни в годината, написани въз основа на старобългарски и гръцки източници – единственото отпечатано съчинение на Софроний Врачански. Отпечатан е в град Ръмнику Вълча през 1806 година. Сборникът има историческо значение – поставя началото на новобългарската печатна книга и налага говоримия език като книжовен. Книгата става широко популярна под името „Софроние“. Пише и друг сборник – *„Неделное евангелское толкование“* (1805, Регионален исторически музей, Шумен). *„Житие и страдания грешнаго Софрония“* и *„Възвание към българския народ“* превръщат Софроний в най-видния представител на българската литература от началото на XIX век.

Неизвестна е датата на смъртта на Софроний (датира се по последния подписан документ от 2 август 1813 година). Същата година Димитър Попски пише за него ода. Канонизиран е за светец на 31 декември 1964 година от Българската православна църква,[5] а паметта му се чества на 11 март.

Семейство

Стойко Владиславов се венчава за Ганка Хаджиатанасова, с която има четири деца: Цонко, Владислав, Мария и Катерина. Цонко се оженил за Гана Хаджи Танасова и е бащата на княз Стефан Богориди (Стойко Цонков Стойков) и Атанас Богориди (Атанас Цонков Стойков). Мария е майка на бъдещия епископ Поликарп Патарски.

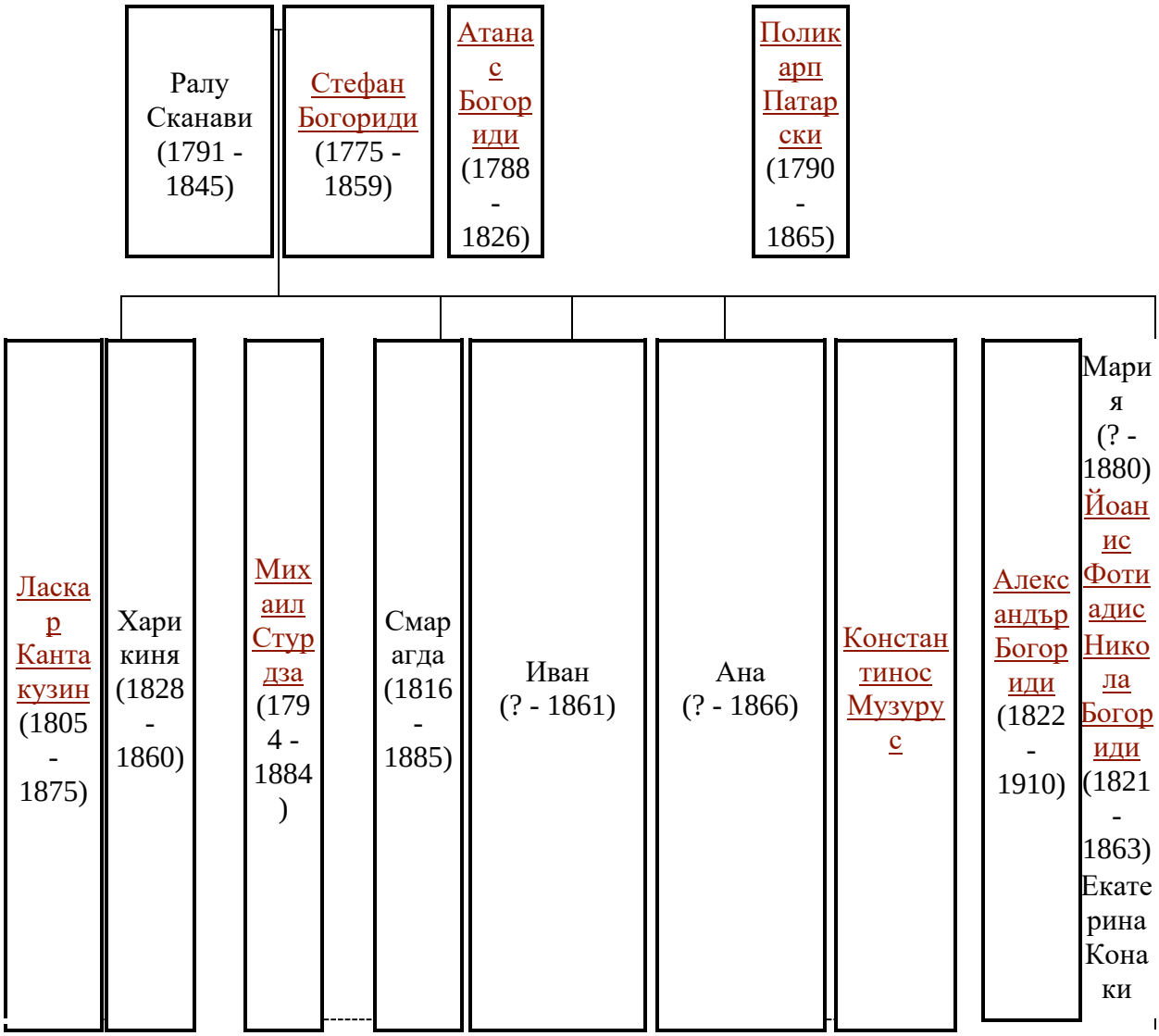

Книжовна дейност

Ръкопис, подвързан от Софроний Врачански.

Експонат на Музея на Възраждането, Варна
Часослов в препис на Софроний Врачански, 1765. Експонат на НИМ

- *Първи Софрониев препис на „История славянобългарска“* (1765 г.) – за църквата в Котел. Съхранява се в НБКМ.
- *Втори Софрониев препис на „История славянобългарска“* (1781 г.) – правен за лично ползване. Съхранява се в Библиотеката на Румънската академия на науките.
- *Видински сборници от 1802 г.*:

1. Първи видински сборник: „Поучение и словосказание за празниците господни“ – има характер на дамаскин. Съдържа 79 слова с християнско-поучителен характер, сред които „Слово за раждането на нашия Господ Иисус Христос“, „Слово за Сретение Господне“, „Слово за краткостта на човешкия живот“ и други. Към тях са прибавени „Посвещение“ и „Послесловие“.
2. Втори видински сборник: „Разкази и разсъждения“ – компилация от басни и нравоучителни разкази, този сборник е основното съчинение на Софроний с предимно светско съдържание, наред с „Житие и страдания грешнаго Софрония“.

- *„Кириакодромион сиреч неделник“ (Софроние)* – първото печатно произведение на новобългарски език и единственото произведение на Софроний, отпечатано приживе. За да събере необходимите средства за отпечатването му, Софроний изпраща *„Позив“* до заможни българи в Румъния. В него той изтъква необходимостта от печатни книги на съвременен български език. Книгата съдържа „Оглавие“, 94 слова и поучения, послеслов и две наставления за свещениците относно обредите на кръщението и венчавката. Отпечатана е в 1000 броя през 1806 г.

- *Книга от 1805 г.* за православната, еврейската и мохамеданската религии. Разделена е на три части, по една за всяка религия. За източници Софроний ползва руски и гръцки съчинения от XVII – XVIII в.
- *Житие и страдания грешнаго Софрония* – смята се за първата автобиография на българин. С това съчинение Софроний окончателно скъсва със средновековната книжнина и поставя началото на съвременната българска литература. За пръв път е отпечатано от Георги Раковски в седем поредни броя на вестник „*Дунавски лебед*“ през 1861 г.[6]
- *„Гражданское позорище“* – това е превод от гръцки на книгата „θέατρον πολιτικόν“, която е превод на „Theatrum politicum“ от Амброзий Марлиан, излязла през 1802 г. До 1963 г. погрешно се смята, че книгата е превод на книгата на протестантския свещеник Вилхлем Стратеман. В извлечението от Втория Видински сборник са включени анекдоти за персийски, гръцки, египетски владетели. На места Софроний използва анекдотите, за да внуши на читателя свои мисли: необходимостта от образование, съвет към народа да не дава излишна милостиня на манастирите, упреци към ниския морал и невежеството на духовенството.
- *Серафим, архиерей български* – позив към българския народ от 1810 г. по повод войната на Русия срещу Турция.

Наред с книжовните си способности, превърнали го в един от създателите на съвременния български език и литература, Софроний притежава и художествена дарба. Той се проявява като калиграф и художник при създаване на своите ръкописи. Известното му изображение в епископски одежди се смята за автопортрет.

Памет

На Софроний Врачански са наречени много улици в България, сред които:

- ул. „Софроний Врачански“ в квартал „Банишора“ и в центъра на София (Карта)
- ул. „Стойко Владиславов“ в квартал „Драгалевци“ в София (Карта)
- ул. „Софроний Врачански“ в Пловдив
- ул. „Софроний Врачански“ във Варна

Източници

1. ↑ Радев, Иван. История на българската литература през Възраждането. Велико Търново, Абагар, 2007. ISBN 978-954-427-758-1. с. 104.
2. ↑ (https://bg-patriarshia.bg/sofr-vrachanski)
3. ↑ Николов-Зиков, Петър. Раждането на българския консерватизъм. София, Парадигма, 2011. ISBN 978-954-326-137-6. с. 74.
4. ↑ 200 години от смъртта на владиката, който стана предводител на поробените българи
5. ↑ slovo.bg: Биографични бележки – Софроний Врачански
6. ↑ Друмев, Васил. Периодическо издание на Българското книжовно дружество. кн. 5 – 6, Браила, 1872.

Първични

- Софроний Врачански, Съчинения в два тома, С., 1989 – 1992.
- Св. Софроний епископ Врачански. Катехизически, омилетически и нравоучителни писания. Из ръкописното наследство на светителя. С., 1989.

Вторични

- Вутова, Н. Софроний Врачански. 1739 – 1913. Библиографски указател. С., 1989.
- Киселков, В. Софроний Врачански. Живот и творчество. С., 1963.
- Ничева, К. Езикът на Софрониевия Неделник в историята на българския език. С., 1965.
- Радев, Ив. Софроний Врачански. Личност и творчество. С.: Наука и изкуство, 1983.
- Софроний Врачански. Сборник изследвания. С.: Академично изд. Проф. М. Дринов, 2004
- Аретов, Н. „Житие и страдания грешнаго Софрония“ и западноевропейският просвещенски роман. – Литературна мисъл, 1979, № 10.
- Аретов, Н. Софроний Врачански и диалога му със света. Наблюдения върху „Философския мудрости“ и „Гражданское позорище“. – Литературна мисъл, 1990, № 3.
- Аретов, Н. Отношението религиозно – светско и възникването на новобългарската белетристика. (Наблюдения върху творчеството на Софроний Врачански) – Български език и литература, 1998, № 1.
- Аретов, Н. Трите вери през погледа на Софроний Врачански и проблемът за религиозната толерантност. – Във: Вечните страсти български. Почит към Тончо Жечев. Изд. център „Боян Пенев“, Корпорация Развитие КДА, С., 2004, с. 22 – 32.
- Бонева, Вера. Епископ Софроний Врачански в културната памет на съвременна България. // Списание на БАН, 2019, кн. 6.
- Софроний епископ Врачански. // Бележити българи. Българското възраждане – от Паисиевата история до Кримската война. София: Издателство „Световна библиотека“, 2012, 12 – 23.
- Добрева, В. Автор-герой и техните означения. В: Прочети и наследства. Из възрожденската книжнина. С., 2015.
- Аретов, Н. Софроний Врачански. Живот и дело. София: Кралица Маб, 2017. ISBN 978-954-533-158-9
- Мутафчиева, В. Книга за Софроний. С.: Военно издателство, 1978.

Външни препратки

Откройте още информация за Софроний Врачански в нашите сродни проекти:

Пълен текст в Уикиизточник

- „Кириакодромион, сиреч Неделник“[неработеща препратка] (електронно факсимиле на екземпляр от софийската Народна библиотека)
- „Кириакодромион, сиреч Неделник“ (електронно факсимиле на екземпляр от Библиотеката на Конгреса във Вашингтон)
- Софрониев препис на „История славянобългарска“ (електронно факсимиле)
- Житие и страдания грешного Софрония (пълен текст)
- Елена Тачева, Война и модерност през текстовете на Софроний Врачански Архив на оригинала от 2006-05-19 в Wayback Machine.
- Иван Стоянов – Софроний Врачански